

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен „доктор“ по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, научната специалност „Икономика и управление (селско стопанство)“

Автор на дисертационния труд: Мирко Милан Миланович, докторант в задочна форма на обучение към катедра „Икономика“ при Аграрен университет, гр. Пловдив

Тема на дисертационния труд: Management of innovations in the agricultural holdings in the Republic of Serbia

/Управление на иновациите в земеделските стопанства на Република Сърбия /

Рецензент: проф. д-р Станимир Иванов Кабаиванов, ФИСН – Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, ПН 3.8 Икономика (Финанси)

определен за член на научното жури със заповед № РД-161078 / 25.11.2020 г. от Ректора на АУ.

1. Кратко представяне на кандидата.

Мирко Миланович завършва средното си образование през 1997 г. в гр. Подуево, след което продължава образованието си в Юридическия факултет в университета в Белград. През 2016 г. получава магистърска степен по Икономика в Белград, завършвайки програма по „Бизнес икономика и предприемачество“.

Професионалният опит на докторанта включва работа в туристическа агенция „Вива“, където заема поста директор от 2003 г. В периода от 2006 г. до 2011 г., Мирко Миланович работи като застрахователен агент към „Delta Generali Osiguranje“, гр. Белград.

Съдържащият се в автобиографичната справка професионален опит на докторанта няма пряко отношение към темата на дисертационното изследване. Въпреки това обаче, той е свидетелство за неговите компетенции в областта на бизнеса и допринася за поставянето на акцент върху приложимостта на изследването и получените резултати.

2. Актуалност на проблема.

Избраната тема е актуална и значима, като сериозността на изследваната проблематика отговаря изцяло на обичайните изисквания към дисертационните изследвания за присъждане на ОНС „доктор“. Официалните данни публикувани от Eurostat показват, че в Република Сърбия процентът на добавената стойност, както и делът на заетите в отраслите свързани със селско стопанство е съществено по-висок отколкото средните стойности за ЕС-27. В контекста на една бъдеща успешна интеграция, развитието на отрасъла е важен икономически проблем и трябва да бъде внимателно анализирано.

Поради тази причина, резултатите изложени в дисертационния труд, притежават практическа приложимост, а проучването на Мирко Миланович би представлявало интерес за всички, имащи отношение към регулирането, реформирането и устойчивото развитие на селското стопанство в Република Сърбия.

3. Цел, задачи, хипотези и методи на изследване.

Обект на изследването са семейните земеделски стопанства в Република Сърбия. Предметът на изследването е дефиниран като *„изследване на иновациите и качеството на селскостопанските продукти“*, произвеждани от тези стопанства.

Дисертационният труд е изграден около идеята, че иновациите и качеството на продуктите са важен фактор за устойчивото развитие на семейните земеделски стопанства. За да бъде извършена проверка дали и в каква степен дългосрочният успех на тези производители на земеделска продукция са резултат от въвеждането на нововъведения и повишаване на качеството, са определени пет изследователски задачи. Коректната им дефиниция позволява да се анализират, както индивидуалното влияние на отделните показатели, така и да се търси тяхното съвкупно въздействие.

В съответствие с поставените задачи е формулирана една основна и четири спомагателни хипотези, които са обект на проверка в изследването. С цел точно отразяване на извършената изследователска работа, би могло допълнителните твърдения да бъдат оформени като пълноценни и самостоятелни твърдения. От гледна точка на използвания инструментариум, тяхната проверка може да подкрепи или отхвърли основната хипотеза, но би било подвеждащо да се говори за нейното „доказване“ (prove).

В дисертационния труд са използвани разнообразни и адекватни на

поставените задачи аналитични инструменти. Трябва да се отчете, че докторантът изчерпателно и точно е посочил кои от тях се отнасят до теоретичната и кои до емпиричната част на изследването.

Уводната част на дисертацията съдържа информация относно част от използваните софтуерни продукти, включително и тези свързани с провеждане на анкетни проучвания. За потребителите на получените резултати би било полезно, ако се предостави допълнителна информация и относно програмното обезпечение, което е използвано за статистическите и иконометрични модели. Това би позволило да се проверят и използват отново представените модели и ще допринесе още повече за практическата значимост на дисертационното изследване.

4. Онагледеност и представяне на получените резултати.

Общият обем на изследването е 188 страници, от които:

- 173 страници основен текст;
- 3 страници приложение с анкетна карта, използвана в изследване мнението на експертите;
- 3 страници приложение с анкетна карта, използвана в изследване мнението на земеделските стопани;
- 9 страници, съдържащи списък с използвана литература и съдържание на дисертацията.

Получените резултати са представени с помощта на 31 фигури, 35 диаграми и 209 таблици. Големият брой таблици е резултат от видимото желание на автора да представи подробно всички стъпки от изследването. Част от обозначените като таблици стойности по същество са графики (например корелограмите на стр. 162 и 166).

Дисертационният труд се състои от *шест части*, както следва:

- **Уводната част** представя кратка обосновка на значимостта на анализиранияте проблеми, основните цели, изследователски задачи и методи, както и проверяваните хипотези.
- В **теоретичната част** от изследването е направен критичен преглед на съществуващите изследвания по темата и са дефинирани основните понятия и зависимости, които са използвани в последващото изложение.
- **Третата част** от дисертацията е посветена на методологията на изследване, като проверяваните хипотези са анализирани в контекста на получените експертни мнения и становища.

- **Емпиричното изследване** е частта от дисертацията с най-голям обем, като представя резултатите от факторните анализи, проверката на теоретичните модели и предложенията на докторанта на нови зависимости, които могат да обяснят влиянието на иновациите и качеството на продукцията върху дългосрочния успех на земеделските стопанства. Като отчитам големия обем на свършената работа, бих могъл да препоръчам разделянето на точка 4.5 на няколко части, като по този начин ще се подобри представянето и възприемането на получените резултати.
- **Петата част** от изследването е резюме на получените резултати, като авторът прави препратки към техните възможни практически приложения. За балансиране на обема на отделните елементи от изследването, тези препоръки биха могли да бъдат обединени с част от изводите.
- **Последната част** от изследването представя основните изводи от дискутираните модели, като обвързва резултатите с проверката на дефинираните хипотези.

В заключение може да се каже, че изложението би постигнало по-голям баланс в структурно отношение, ако част от таблиците се изнесат в приложение, а пета част се допълни с кратко резюме-сравнение между отделните модели. Тази препоръка в никакъв случай не омаловажава съдържанието на изследването и получените резултати.

5. Обсъждане на резултатите и използвана литература.

В дисертационния труд са използвани 58 източника, основно на английски и сръбски език. Като отчитам показаното във втора част добро познаване на изследванията по разглежданите проблеми, смятам че би могло да се включат повече литературни източници и публикации. Трябва да се отбележи, че не във всички позовавания могат да се открият ISSN и ISBN номер, респ. интернет адрес на източника.

Резултатите от проведените проучвания са подробно описани в четвърта част и дискутирани в последните две части на дисертационния труд. Освен проверката на определените хипотези, особен интерес представляват изведените от докторанта препоръки свързани със стъпките необходими за улесняване навлизането на иновации в селските стопанства и подобряване на качествата на техните продукти. От гледна точка на крайните потребители на резултатите от изследването, тези препоръки биха имали още по-висока стойност, ако бъдат систематизирани според вида стимулирани иновации

(процесни, маркетингови, производствени).

При представяне на отделните модели, апробирани в емпиричното изследване, бих могъл да препоръчам освен наличието или отсъствието на зависимост да бъде коментиран и нейния характер. Това ще позволи да се вземат конкретни решения за провеждане на целенасочени политики и планиране на действията на отделните стопанства.

6. Приноси на дисертационния труд.

Приносните моменти в дисертационния труд имат подчертан научно-приложен характер.

- Докторантът предлага интересна адаптация на съществуващи теоретични модели, с цел да се открият зависимостите между иновациите и устойчивото развитие на земеделските стопанства.
- Въз основа на проведените анкетни проучвания са предложени конкретни подходи с цел оценяване и остойностяване на иновациите и качеството. Тези предложения могат да бъдат доразвити и използвани в различни проблемни ситуации.
- Получените резултати от изследването са обвързани с конкретни стъпки и предложения за подобряване на устойчивото развитие на земеделските стопанства в Република Сърбия.

Считам, че приносните моменти са коректно представени в автореферата към дисертационния труд.

7. Критични бележки и въпроси.

Към дисертационното изследване биха могли да се отправят следните критични бележки и препоръки:

- Резултатите от разглежданите в емпиричната част девет модела могат да бъдат представени таблично, с цел тяхното по-лесно сравнение и възприемане. Избраният към момента начин на представяне е описателен и изисква значително повече усилия за систематизиране на установените ефекти и зависимости.
- Изложението ще спечели, ако се систематизират и унифицират използваните термини, като в изложението се забелязват и нетипични изрази вместо установени понятия (напр. null hypothesis / zero hypothesis).
- С цел пълнота на изследването би било добре, ако за използваните линейни

регресионни модели се направи проверка дали са изпълнени допусканията, свързани с качеството на получените резултати.

- Определен интерес би представлявал анализа на получените резултати в контекста на развитието на правилата на общата селскостопанска политика на ЕС.

Отправените бележки и препоръки не омаловажават постигнатите резултати и положените от докторанта усилия.

8. Публикувани статии и цитирания.

Докторантът е представил за рецензиране пет публикации от последните две години, от които една е под печат. Две от публикациите са в научни списания, а останалите са от международни научни конференции. Тематично и съдържателно статиите са свързани с проблемите, застъпени в дисертационното изследване.

Представеният автореферат е в общ обем от 38 страници и отразява коректно структурата и съдържанието на дисертационния труд.

Не са ми известни факти, които да поставят под съмнение личната заслуга и участие на докторанта при провеждането, описването и представянето на дисертационното изследване и представените научни публикации. В представените за рецензиране документи е включена необходимата декларация за оригиналност.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Въз основа на представените от докторанта различни методи на изследване, проведените експерименти, направените обобщения и изводи, считам че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение. Това ми дава основание да го оценя **ПОЛОЖИТЕЛНО**.

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури също да гласува **положително** и **да присъди** на докторанта Мирко Милан Миланович образователната и научна степен **“доктор”** по научната специалност Икономика и управление (селско стопанство), област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика.

Дата: 08.01.2021 г.
гр. Пловдив

РЕЦЕНЗЕНТ:

(проф. д-р С. Кабаиванов)